

ТРУДНОСТИ ПРИ РЕДАКТИРАНЕТО НА АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД НА НАУЧНИ РЕЗЮМЕТА И СТАТИИ

Мария АНАСТАСОВА, Дафина КОСТАДИНОВА

Югозападен университет „Неофит Рилски“, България
E-mails: maridiana16@gmail.com; dafinakostadinova@swu.bg

PROOFREADING CHALLENGES IN THE ENGLISH TRANSLATION OF ACADEMIC ABSTRACTS AND ARTICLES

Maria ANASTASOVA, Dafina KOSTADINOVA

South-West University “Neofit Rilski”, Bulgaria
E-mails: maridiana16@gmail.com; dafinakostadinova@swu.bg

ABSTRACT: The world of contemporary science demands from every respected researcher to publish their findings in international databases, whose metrics have become a measure for the popularity and influence of scholarly journals. Hardly is it possible to build a successful academic career without publications indexed in Scopus and Web of Science. As part of the requirements, authors are supposed to provide abstracts of their materials in English or even translate their articles in languages that are not their native. Such a situation poses a challenge to both authors and technical editors of Bulgarian academic journals as they are expected to proofread highly specific translated texts in a language that is not their native. More often than not, those editors have neither the source text to rely on, nor the broader context of the study in cases when the articles have been written in foreign languages and thus they face a number of translation challenges. The present study focuses on some difficulties that regularly occur in the process of proofreading the English translation of academic abstracts and articles, such as ambiguity, translation of titles of literary works, and interference from the native language. The basic aim is to analyze those problems from the perspective of translation studies and eventually suggest some possible ways of coping with them.

KEYWORDS: academic journals, proofreading, editing, ESP, specialized translation, self-translation, abstract

В съвременния свят основен показател за качеството на научна продукция е статутът на списанието, което издава даден труд. Академичното израстване е немислимо без публикации в реферирани списания, които се оценяват по установени наукометрични показатели и критерии. Конкуренцията сред изданията става все по-забележима, а изискванията към трудовете и научните материали, които имат амбицията да станат част от световната база от реферирани научни издания, са не просто неизбежни, а задължителни. Един от основните критерии за селекция на научната периодика, включена в Scopus и Web of Science, е всяка статия да представи както английски вариант на заглавието си и транслитерирана библиографска справка, независимо от езика източник, така и резюме на английски език¹ Това ключово условие води и до нуждата от превод – автопревод², машинен превод и пр. (Hutchins, 2000; Bolshakov, Gelbukh, 2004). Общозвестен факт е, че един от класиците в теорията на превода, Катфорд, дефинира превода като заместване на текст от един език с еквивалентен текст на друг език (Catford, 1965, p. 20). За Юджийн Найда (Nida, 2003) преводът на текст от езика източник на езика цел е възпроизвеждане на възможно най-естествен еквивалент на този текст по отношение на неговото значение и стил, т.е. съдържанието на съобщението е от първостепенно значение. Ежедневно обаче основна част от преводите по света се правят чрез най-популярния многоезичен машинен преводач Google Translate (Lenssen, 2005). Нашият опит сочи, че значителна част от авторите разчитат именно на този вид превод. Доказано е, че машинният превод не може да замени човешкия елемент в превода, както и участието на преводач – доказателство са редица грешки, които вече са разглеждани и анализирани в научната литература. Въпросът е как да реагират редакторите, когато попаднат на такъв текст, предложен за абстракт на статия, която има претенциите за научен престиж и популярност.

¹Вж. <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/how-scopus-works/content/content-policy-and-selection>, 04.10.2020; <https://clarivate.com/webofsciencgroup/journal-evaluation-process-and-selection-criteria>, 04.10.2020

² В научната литература е прието автопреводът да се разбира като практиката и продукта, при които един автор превежда собственото си произведение на друг език (Grutman, 2009, p. 257– 260).

Всеки, който се занимава с тази дейност професионално или не, осъзнава, че преводът изисква прилежност, прецизност, търпение, широки познания, специализирано знание и отговорност. Логично е готовият вариант на преведен текст да премине процес на редактиране, което е фокусът на тази статия. Изискванията на Scopus и Web of Science обаче не регулират работата на редакторите, проверяващи английския език, и до каква степен те могат и имат право да се намесват. За превод и редакция на текст са написани достатъчно материали, но преводът и редакцията на английския превод на абстракти в реферирани списания е един особен частен случай. Васева (1989) например обсъжда видовете текст за превод, като се спира на три текстови разновидности, обособени от К. Райс (1984) – сложни, прости и допълнителни, като в допълнителните тя изрежда рецензия, резюме, пародия (Васева, 1989, с. 17). Авторката логично отбелязва, че при превода и редактирането на този тип текст винаги е от съществена важност да се познава първичният текст от преводача, в нашия случай – от редактора. Тя се спира подробно върху характеристиките на превода на научен текст, като отчита широко обсъждания и безспорен факт, че терминологията трябва да се превежда от специалист в съответната област, с цел да не се наруши стандартността ѝ (Васева, 1989, с. 54). Специализираният текст и терминологията се разглеждат от специалисти в областта „Език за специфични цели“, който може да се дефинира като естествен език, използван в специфична област с функционална или оперативна цел в дадена професионална среда (Grego, 2010, p. 50).

Едно научно списание невинаги е тясно специализирано в една-единствена област и тематика. В теорията и практиката на превода се приема, че преводът на всеки вид текст, който се отнася към някаква специализирана тема, е по/в същината си специализиран превод. Заслужава внимание фактът, че има текстове, писани от специалисти за неспециалисти и от специалисти за специалисти в съответната област, което рефлектира върху отговорността и изискванията към преводача (Fiola, 2013; Костадинова, 2019). Ким Грего определя това като „целта“ на специализирания превод (Grego, 2010, p. 50), а ние бихме добавили, че тези изисквания и цели засягат в голяма степен и работата на редакторите на такива текстове. Васева застъпва тезата, че ако стилът на автора е оригинален, то преводачът е длъжен да го запази, но ако неговата фраза и стил са натруфени или тежки и преводачът запази този стил в превода, редакторът и читателят може да го упрекнат за този избор на превод (Васева, 1989, с. 35). Но дали и до каква степен редакторът на преведен на английски език абстракт може, бива и трябва да променя текста, особено в случаи, когато изходният език е такъв, какъвто редакторът не владее?³

Редактирането на резюмета е дейност, която има строга специфика и изисква комплексни качества от специалиста, занимаващ се с това. Строгата им специализираност често обхваща области, които са извън сферата на дълбоко познание на редактора. И ако някои престижни чуждестранни издания могат да си осигурят конкретен тесен специалист от всяка област, в която публикуват, на редакторите в голяма част от българската академична периодика им се налага да работят с широк диапазон от сфери, на базата на справки и консултации с експерти и да превеждат на език, който не им е роден. Друга особеност на този тип редактиране е, че понякога се работи извън контекста. Когато се налага да се редактира само резюме, редакторът невинаги е наясно с тясната специфика на статията, а ако то не е правилно съставено, може да се стигне до нежелани обърквания. Преведените на английски език резюмета разкриват и различната степен на компетентност на преводачите. Има случаи на статии, които са издържани научно и одобрени от рецензентите за публикация в престижно списание, но с резюме на английски език, което показва неопитност и езикова некомпетентност на автора или преводача на абстракта. Очевидно е, че авторите често прибягват до автопревод и машинен превод, а някои откровено подценяват необходимото качество на резюмето, което предлагат. Редно е да се спомене също, че допустимата степен на вмешателство на редактора е относителна. Както беше споменато, езикът на научните резюмета по начало е специализиран, изобилства от терминология, а синтаксисът е сложен. Опростяването на всяка една конструкция, замяната дори на незначителни елементи от текста може да доведе до реакция от страна на автора. Алтернативата

³ В нашата практика се налага да работим с текстове на езици, които не можем да гарантираме, че разбираме изцяло (украински, полски и пр.), или с английски текстове, преведени от автори с роден език азербайджански, в които е трудно да се установи степента на интерференция от родния език.

е да бъде публикувано на недостатъчно добър английски, което е в разрез с горепосочените изисквания. Така редакторът е изправен пред дилемата доколко може да се намесва и коригира даден текст и кога точно се превръща от езиков редактор в съавтор. В целия набор от текстове по теория и практика на превода в глобален мащаб рядко се говори за ролята и отговорността на редактора на преведения текст. Дали редакторите могат само да критикуват и да връщат текста за коригиране, или да нанасят сами корекциите си и до каква степен? Не само преводът, но и редакцията на преведения текст изискват прецизност, широки познания, специализирано знание и отговорност. Всички тези особености превръщат редактирането на английски резюмета към научни статии в особен вид дейност, която понякога е допълнително стресираща от притискащи крайни срокове и трудна кореспонденция с авторите.

Тъй като предизвикателствата в превода могат да се осъзнаят и осмислят най-добре в неговата практика, представяме в систематизиран вид някои основни трудности на тази дейност, илюстрирани с примери, взети от нередактирани резюмета към статии, предложени за публикуване в различни издания на Филологическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“. Авторите им не са цитирани, тъй като резюметата им са публикувани в променен вид. Нека тези примери не се тълкуват като атака срещу самите автори, които вероятно са свършили прекрасна работа в процеса на създаването на своя текст. Те имат за цел да онагледят предизвикателствата пред редактора и да отворят дискусия сред специалистите, която би могла да помогне за развитието на българската периодика. Предлагаме и някои стратегии за действие при възникналите преводни казуси.

1. Неясен смисъл/двусмислици

Пример 1: *This article deals with the specifics of translating terms used in the financial documents of the Bulgaria and the Russia into the appropriate language.*

Пример 2: *Some of the main texts about it could be traced in hagiography, in folklore, in historiography and textbooks, and literature are discussed.*

В първия пример не е ясно дали фразата *into the appropriate language* означава превод от руски на български и обратно, или по-скоро става въпрос за превод от български и руски на някакви други езици, а пък във втория употребата на два глагола в страдателен залог в предложената синтактична конструкция водят до неразбиране на смисъла на изречението и редакторът е изправен пред проблема да коригира езиково мисъл, която всъщност не разбира. В подобни случаи на неясен смисъл възможни стратегии за действие при редактирането са: редакция според тълкуването на преводача; консултация с автора; оставяне на текста в този вид на отговорност на автора и др.

2. Заглавия на неанглоезични литературни произведения

Пример 1: *This article addresses Joseph Brodsky's belief that poetry and the pursuit of language are a mission for the select few but are repaid with solitude. Two poems – „Колыбельная“ and „Письмо в оазис“, are used to illustrate this thesis.*

Пример 2: *... as symptomatic literary precursors of his conceptual book „Cherni Rozi“ (1928).*

В първия пример се вижда, че в рамките на английското резюме литературните произведения са оставени автентично на руски език с български кавички, а във втория заглавието е транслитерирано. Техническият редактор отново е изправен пред дилема, която трябва да разреши, уповавайки се основно на своя опит и нюх. Някои възможни стратегии за действие при редактирането на подобни казуси са: авторски превод на заглавията; търсене на английски еквивалент на заглавията (адекватна стратегия, но сама по себе си създаваща проблеми: Къде да се търсят такива преводи? Как да се избере, ако съществуват различни преводни варианти? Необходимо ли е да се спомене името на преводача?); транслитериране; оставяне в този вид на отговорност на автора.

3. Пренос и родноезикова интерференция в езика цел – неспазването на английската научна стилистика и граматика и осезаемо влияние на езика, от който е преведано, с други думи - неуместно буквален превод.

Пример 1: *They play with the seriousness of the poetical, echo ideas, use irony, and give fictional “promises”. Their playfulness mirrors and leads us to the contextual web, woven by crossings of critical reception, translations, literary friendships, polemical debates, editorial decisions.*

Пример 2: *The manuscripts contain texts copied from two other manuscripts from Zograf and scholar notes, which are published here. Attached is the text of manuscript № 406, which tells about the famous Iviron icon „Holy Mother Panagia Portaritsa“.*

Въпреки че в предложения първи пример не могат да се открият никакви груби езикови неточности, изказът в него не е особено типичен за английския научен стил, което прави фразата леко трудна за осмисляне и е възможно да се наложи повторно прочитане, за да се вникне в неговия смисъл. Освен очевидното повторение на думата *manuscript* във втория пример, под превода тук прозира българския словоред, който е погрешен на английски език – (*attached is the text*). Първите кавички също са български, следователно, работата на редакторите е да коригират отклоненията от нормата на английския език.

4. Предизвикателството пред автора, който не владее английски език

Необходимо е да се споменат няколко думи и за авторите, които са изправени пред необходимостта да работят с английски език, без да го владеят на достатъчно високо ниво. Те често са принудени да прибегват до услугите на преводачи и агенции, за да могат да публикуват научните си трудове. Това ги принуждава да търсят съдействие и да се доверяват на превода, който получават, както и да разчитат на техническите редактори с английски език да отстранят евентуални неточности. Поради естеството на работата обаче това невинаги е възможно.

Прилагаме пример на три последователни редакторски бележки към автора за статия, която му е върната за редактиране и езикова корекция:

The screenshot shows a Microsoft Word document in 'Compatibility Mode'. The document text is as follows:

This is particularly the case with various types of texts of the Byzantine-Slavic world in Southeastern Europe. This peculiarity creates particular approaches used by medievalists and their colleagues in related fields.

As a rule, tension erupts in a wide range of different approaches to such texts eventually translated into various feelings Including, on the one hand, lack of confidence (with extreme skeptical dimensions), reasonable criticality, and on the other hand, uncritical trust in this cherished new information.

Moreover, the study of the texts resulted into several main research directions, including: the Tale's origin as a complete literary work; the Tale studied as separate stories; the personality of the writer; the writer's literary fictions and linguistic peculiarities; and finally (but importantly), the value of the miracle stories as a source of diverse information regarding the late ninth and early tenth centuries.¹

At the present stage, it is abundantly clear that the most prominent and steady research activities concerning *A Tale of the Iron Cross* were conducted by the Russian scholar Anatolij A. Turilov.

On the right side, there are three Trivent editor comments:

- Trivent**
Please check these two sentences. The last one made no sense in itself so I had to combine it with the previous one.
- Trivent**
This sentence was very difficult to understand. I had to cut it down and rephrase it. Please check it.
- Trivent**
From this point onward, the text must be copyedited by a professional copyeditor or by a native English speaker!

The status bar at the bottom indicates: Page 1 of 1, 497 words, English (United Kingdom), 140% zoom.

Трите редакторски коментара илюстрират как въпреки доброто владеене на езика, невинаги е по силите на англициста да се справи с предизвикателствата на научния текст. Редакторът е предпочел открито да признае своята безпомощност, вместо да вземе решения,

за които не желае, а и не бива да носи отговорност, а авторът, от своя страна, е принуден отново да търси съдействие за превод, да спазва нови срокове и т.н.

Преводът е двустранен процес, който предполага гъвкавост и толерантност, а Умберто Еко твърди, че всеки специалист в тази област трябва поне веднъж в живота си да изпита усещането не само да превежда от език А на език Б, но и да бъде превеждан от друго, естествено на език, който владее, за да може да участва и сътрудничи на преводача си (Есо, 2012, р. 5). Така може да се достигне нивото на професионализъм, необходимо за тази дейност.

В заключение може да се обобщи, че очертаните практически проблеми при работата на редактора на английския превод на резюмета към научни статии демонстрират няколко основни положения при издаването на научна периодика в България:

- адекватна осведоменост на авторите и преводачите относно съвременните академични стандарти за изграждането и стилистиката на резюмета на английски език към научна статия;
- сериозен подход на автора при превод на абстракт и проявяване на отговорност, не по-малка от тази към научната статия – имаме предвид ползването на Google Translate и пр.
- уточняване на степента на допустима намеса на редактора в текста на резюмето на английски език.

Това изследване е строго специализирано и е само бегъл щрих от общата картина на различните по вид проблеми на научната периодика в България. Едно задълбочено и мащабно проучване на материята би извадило на повърхността още редица проблеми, трудности и неясноти, както и предложения за тяхното решение и/или оптимизиране. Това би допринесло значително за развитието и утвърждаването на българската научна периодика в световен план според световните наукометрични показатели и изисквания.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Васева, Ив. (1989)** Стилистика на превода. София: Наука и изкуство, 327 с. (*Vaseva. Iv. Stilistika na prevoda. Sofia: Nauka i izkustvo, 327 s.*)
- Костадинова, Д. (2019)** За някои частни примери на превод и автопревод. // *Езиков свят*, т. 17, кн. 2, с. 86 – 92. (*Kostadinova, D. Za nyakoi chastni primeri na prevod i avtoprevod. // Ezikov svyat, t. 17, kn.2, s. 86 – 92.*)
- Bolshakov, I. A., Gelbukh, A. (2004)** Computational Linguistics. Models, Resources, Application. Mexico: Instituto Politecnico Nacional, Universidad Nacional Autonoma de Mexico. 186 p.
- Catford, J. C. (1965)** A Linguistic Theory of Translation. London: Oxford University Press. 103 p.
- Eco, U. (2012)** Experiences in Translation. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press Incorporated. 135 p.
- Fiola, M. A. (2013)** Should the Market Dictate the Content of Specialized Translation Curricula? // *Connexions • International Professional Communication Journal*, 1(1), pp. 59 – 63. <https://connexionsj.files.wordpress.com/2013/05/fiola.pdf> 10.07.2015.
- Grego, K. (2010)** Specialized Translation: Theoretical Issues, Operational Perspectives. Monza/Italy: Polimetrica International Scientific Publisher. 161 p.
- Grutman, R. (2009)** Self-translation. In: Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Mona Baker and Gabriela Saldanha (eds). 2nd edition. London and New York: Routledge, pp. 257 – 260.
- Hutchins, W. J. (2000)** Early Years in Machine Translation: Memoirs and Biographies of Pioneers. Amsterdam: John Benjamins. 400 p.
- Lenssen, Ph. (2005)** Google Translator: The Universal Language. Available at: <http://blogoscoped.com/archive/2005-05-22-n83.html> Updated 04 January 2019.
- Nida, E. (2003)** The Theory and Practice of Translation, Boston: Brill Leiden. 218 p.